

Spis treści

Przedmowa do 11. wydania	10
Wprowadzenie: Większe społeczne zaangażowanie na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną – wyzwania dzisiejszych czasów	11
I. Historyczny rozwój pomocy społecznej i pedagogicznej	14
1. Mityczna obrona i selekcja społeczna	14
2. Oświecenie i pierwsze teorie pedagogiczne	15
3. Ośrodki opieki i szkoły specjalne	21
4. Darwinizm społeczny i wykluczenie w kwestii kształcenia	23
5. Przyznanie prawa do nauki i tworzenie szkół dla osób z niepełnosprawnością intelektualną	26
6. Tendencje integracyjne	28
7. Rozwój oligofrenopedagogiki	29
II. Niepełnosprawność intelektualna – wyjaśnienie i klasyfikacja pojęcia	36
1. Intelkt a mózg – podejście neurobiologiczne	36
2. Problem klasyfikacji	38
2.1. Ten „inny” – zagadka	38
2.2. Próba klasyfikacji z punktu widzenia pedagogiki terapeutycznej	39
2.3. Obciążenia historyczne	41
2.4. Określenie pejoratywne	42
2.5. Wielkość zmienna społecznie	42
2.6. Złożone pojęcie	42
2.7. Pojęcie, którego należy unikać?	43
2.8. Pojęcie trudne do zdefiniowania	46
3. Specjalistyczne podejście i koncepcje definicji	47
3.1. Aspekt medyczno-genetyczny	47
3.2. Aspekt psychologiczny	50
3.3. Aspekt socjologiczny	54
3.4. Kolejne wyniki badań epidemiologicznych – niepełnosprawność wieloraka	58
3.5. Aspekt pedagogiczny	62
3.5.1. Potrzeby w ujęciu pedagogiki specjalnej	62
3.5.2. Potrzeba pomocy w ujęciu pedagogiki terapeutycznej i w kontekście pedagogiki społecznej	63
3.5.3. Zmiana niepełnosprawności intelektualnej poprzez procesy pedagogiczne	64

III. Podstawy antropologiczne, etyczne i społeczne	67
1. Niepełnosprawność intelektualna – obraz człowieka i ludzka godność	67
2. Sporna wartość życia – kiedyś i dziś	69
2.1. Rys historyczny	69
2.2. Etyczne wyzwania w dzisiejszym świecie	70
2.2.1. Tezy bioetyczne: czy istnieje jakość życia?	71
2.2.2. Wskazania ekonomiczne: koszty – użytkowanie – rachunki	72
2.2.3. Normy prawne: mniejsze prawo do szacunku?	73
2.2.4. Minimalne kryteria bycia „pełnowartościowym” człowiekiem?	74
3. Etyka szanowania każdej istoty ludzkiej	77
4. Etos pedagogiki terapeutycznej – pełnia obecności	81
5. Autonomia – samookreślenie	82
6. Zależność i związanie	83
7. Pomoc międzyludzka	85
8. Społeczne zaangażowanie – integracja/inkluzja	87
9. Religijne samookreślenie	91
10. Inkluzja jako prawo społeczno-polityczne	95
IV. Podstawy psychologiczne – procesy rozwoju i uczenia się	99
1. Niepełnosprawność intelektualna a rozwój	99
1.1. Teorie koncentrujące się na defektach	99
1.2. Teorie interakcyjno-strukturalne	100
2. Związki z rozwojem małych dzieci niedotkniętych niepełnosprawnością	107
3. Społeczne wkraczanie w relacje	112
3.1. Społeczna interakcja	113
3.2. Komunikacja	118
3.2.1. Komunikacja poprzez język	119
3.2.2. Ogólna zdolność językowa i właściwa sprawność językowa	123
3.2.3. Komunikacja niewerbalna	125
3.2.4. Autyzm – bariery komunikacyjne	127
3.2.5. Komunikacja a wychowanie	128
3.3. Zachowanie zgodne z pozycją społeczną a tożsamość	130
4. Rozwój osobowości	132
4.1. Psychodynamiczna teoria rozwoju	133
4.2. Zaburzenia psychiczne	135
4.3. Specjalny przypadek spektrum zaburzeń autystycznych	136
5. Rozwój a teorie uczenia się	139
5.1. Elementarystyczne teorie uczenia się	139
5.2. Złożone teorie uczenia się	140
5.3. Czynniki motywujące do nauki	142
5.4. Rozwój moralny	144

V. Ocena pedagogiczno-psychologiczna	150
1. Zadania diagnostyki pedagogiczno-psychologicznej	150
2. Obszary i metody diagnostyczne	153
2.1. Fizyczne warunki rozwoju	153
2.2. Kontekst społeczny	155
2.3. Zdolność intelektualna	155
2.4. Rozwój społeczny	157
2.5. Cechy osobowości	158
VI. Procesy wychowania i kształcenia: podstawowe pojęcia	160
1. Ogólna potrzeba wychowywania	161
2. Indywidualne różnice zdolności edukacyjnych	162
3. Wychowanie i kształcenie jako jedność	166
4. Orientacja w świecie społecznym – koncepcja humanoeekologiczna w kontekście pedagogiki terapeutycznej	170
4.1. Systemy humanoeekologiczne	170
4.2. Normalizacja świata społecznego	171
VII. Cele procesów wychowania i kształcenia	175
1. Cel indykatywny: możliwość życia jako pełnowartościowy człowiek – integracja personalno-społeczna	178
1.1. Kształtowanie osobowości poprzez integrację personalną	179
1.2. Kształtowanie społeczne poprzez integrację/inkluzję społeczną	180
2. Podcele procesów wychowania i kształcenia	181
2.1. Zdobywanie życiowego zaufania	182
2.2. Wykształcenie umiejętności życiowych	184
2.3. Przekazywanie życiowej orientacji	185
2.4. Kształtowanie postaw życiowych	188
2.5. Podcele jako układ współrzędnych	188
VIII. Procesy kształcenia i uczenia się	190
1. Kształtujące uczenie się jako praktyczne uczenie się	191
2. Uczenie się przez doświadczenie	192
3. Całościowe uczenie się poprzez działanie	193
4. Uczenie się poprzez ćwiczenie	198
5. Modyfikacja zachowania – specjalne techniki nauczania	200
5.1. Metody terapii zachowania	201
5.2. Technologia nauczania w ujęciu psychologii behawioralnej	202
IX. System wychowania i instytucje edukacyjne	205
1. Wczesna interwencja	208
2. Przedszkole	210
3. Szkoła	212

3.1. Prawo do edukacji szkolnej	213
3.2. Szkoła wolna od dyskryminacji „nienadających się do integracji” dzieci z niepełnosprawnością intelektualną	214
3.3. Pierwsze koncepcje wspólnych zajęć	217
3.4. Inkluzja edukacyjna jako zróżnicowany model	222
3.5. Rozwój jakości	227
X. Proces kształcenia (nauczania – uczenia się)	229
1. Szkoła jako świat uczenia się i świat społeczny	230
2. Szkoła specjalna jako kooperatywny ośrodek specjalistyczny	233
3. Treści nauczania – obszary uczenia się	235
4. Od modelu rozwoju do modelu działania	236
4.1. Kształcenie nastawione na rozwój – normatywny model rozwoju	237
4.2. Model kształcenia nastawionego na działanie	239
5. Zasady dydaktyczne	242
5.1. Indywidualizacja	243
5.2. Aktywizacja	244
5.3. Całościowość	245
5.4. Zróżnicowanie celów nauczania	246
5.5. Zrozumiałość i przekaz	247
5.6. Dopasowanie do rozwoju	249
5.7. Mówienie wspomagane działaniem	251
5.8. Społeczna motywacja do uczenia się	252
6. Emocjonalność w toku procesu kształcenia	253
7. Specjalne formy kształcenia	254
8. Pedagogiczne wsparcie dzieci i młodzieży dotkniętych głębszą niepełnosprawnością intelektualną	256
9. Niewerbalne techniki komunikacji	260
10. O technikach szkolnych	263
11. Organizacja nauczania w szkole specjalnej wspierającej rozwój intelektualny	270
12. Organizacja uczenia się w szkole inkluzyjnej	272
13. Zaburzenia zachowania w klasie	275
13.1. Złożoność terminu i częstotliwość występowania	275
13.2. Teorie wyjaśniające	276
13.3. Możliwości pedagogiczne	278
XI. Relacja wychowawcza	280
1. Ogólne znaczenie interakcji pedagogicznej	280
2. Relacja dialogowa (Martin Buber)	283
3. „Bezinteresowna” pomoc a „wypalenie zawodowe”	287

XII. Rodzice i rodzina	290
1. Emocjonalne obciążenie postaw rodzicielskich	291
2. Procesy zachodzące w rodzinie	294
3. Pomoc dla rodziców – współpraca	297
3.1. Rozmowy z rodzicami	297
3.2. Proces doradztwa jako komunikacja ze światem społecznym	300
3.3. Rodzice jako partnerzy	301
4. Wychowanie w rodzinie	302
XIII. Wychowanie w zakładzie opieki	309
XIV. Kształcenie w wieku dorosłym	314
1. Wkraczanie w dorosłość	314
2. Wsparcie edukacyjne dla osób dorosłych	316
2.1. Zinstytucjonalizowane kształcenie dorosłych	317
2.1.1. Zadania	318
2.1.2. Aspekty dydaktyczne	319
2.1.3. Instytucje	321
2.2. Konstruktywna pomoc w codziennym życiu	321
2.2.1. Mieszkalnictwo wspomagane	322
2.2.2. Wsparcie w sferze partnerstwa i seksualności	323
2.2.3. Wsparcie w sferze czasu wolnego	324
2.2.4. Zatrudnienie wspomagane	325
3. Pomoc starszym osobom z niepełnosprawnością intelektualną w ich codziennym życiu	327
3.1. Zdefiniowanie problemu	327
3.2. Proces starzenia się	328
3.3. Kształcenie osób starszych	329
Bibliografia	332